

פרפראות פאר

אין לפסוק הלכה מתוך השולחן ערוך אזהרת המהרש"א

עמוד ב

עמוד א מפתח נושאים פרשת ויצא תשע"ז

עמוד ח

ראשי התיבות שנאמרו בפסוק ויצא יעקב
מבאר שבע וילך חרנה

ביאור נאה בלשונו של יאע"ה בדרך השפת
אמת

עמוד ט

בשכר שתיקתה זכתה לאפרים ומנשה
ולברכתם

עמוד י

למה נתכוון אותו רשע באומרו לא יעשה כן
במקומנו

למה רק אצל יהודה הודתה לה'

ותעמד מלדת רמז למלכות בית דוד שתעמוד
לעד,

עמוד יא

הקב"ה נתן שכרו ללאה, בזרעה

ראשי תיבות שנאמרו בכתוב א"ת כ"ל
הדבריים האל"ה

**יש שכר לפעולתך זו הפעולה שעשתה בלידת
יששכר**

איך יכולה לתלות חרפתה באחרים

עמוד יב

טעם נאה לשבירת כוס בחופה מבעל אמרי
נועם

ביאור הכתוב יששכר חמור גרם בדרך צחות

ביאור בכתוב ויעבד ישראל באשה ובאשה
שמר

כיצד תלש ראובן את הדודאים

עמוד ב

ביוגרפיה של המהרש"א ליומא דהילולא ה'
כסלו

פנינים יקרים מדברי המהרש"א

אין לפסוק הלכה מתוך השולחן ערוך אזהרת
המהרש"א

עמוד ג

גערת המהרש"א במדפיסים המשנים
הנוסחאות הישנות

עמוד ד

ביאורי צחות בכתובים ונאספו שמה כל
העדרים והאמת נעדרת

ונאספו שמה כל העדרים בדרך החסידות

ראיה לביאור התוס' בהא לן הא להו

עמוד ה

למה היה יעקב אבינו ירא מפני חיות הרי אין
חיה רעה שולטת באדם וכו'

במה נחלקו רש"י ותוס' בפירוש המילים "ויקח
מאבני המקום"

עמוד ו

בירור מה התפלל יאע"ה כשהגיע להר המוריה
ומתי תיקן תפילת ערבית

עמוד ז

הקב"ה הבטיח את הארץ לאבות כל אחד לפי
מדתו שלו

חומשי תורה ועל המזרחי, ובשה"ג כ' שיש ג"כ שו"ת מרבינו בכתב יד,

מוצש"ק ביום ה' לחודש כסלו שנת שצ"ב מת במיתת נשיקה זיעועכ"א (מליצי אש ה' כסלו)

* * * * *

פנינים יקרים מדברי המהרש"א

אזהרת המהרש"א שאין לפסוק הלכה מתוך השולחן ערוך

איתא בגמרא (סוטה כ"ב א') תנא, התנאים מבלי עולם. מבלי עולם ס"ד, אמר רבינא שמורין הלכה מתוך משנתן. תניא נמי הכי, א"ר יהושע, וכי מבלי עולם הן? והלא מיישבי עולם הן, שנאמר (חבקוק ג' ו') "הליכות עולם לוי" אלא, שמורין הלכה מתוך משנתן, ע"כ,

כתב המהרש"א (סוטה כ"ב א' ד"ה ירא את ה' בני ומלך), ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך שו"ע והרי הם אין יודעין טעם הענין של כל דבר, אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח וטעות נפל בהוראותם והרי הן בכלל מבלי עולם ויש לגעור בהן, עכ"ל המהרש"א, עיין רש"י חגיגה י" ע"א ד"ה שיוצא אדם מדבר הלכה. עיין היטיב רש"י סנהדרין מ"ב ע"א ד"ה מלחמתה של תורה,

* * * * *

זעקת המהרש"א על פלפול של הבל שכל אחד מכווין לדחות דברי חברו כחילוקים של הדור הזה

איתא בגמרא (בבא מציעא פ"ה ע"א), רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה, כי היכי דלא נטרדיה, ע"כ,

כתב המהרש"א (בבא מציעא פ"ה ע"א ד"ה דלשתכח חלמוד בבלאה), פירש רש"י דלא נטרדיה, כשעלה לא"י ללמוד תורה מפי רבי יוחנן, ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופרוקין עכ"ל רש"י,

הא ודאי דגם בני א"י הוו מקשין ומפרקין אהדדי כדאמרינן לעיל בר' יוחנן גופיה דאמר על ר"ל דהוי מקשי ליה כ"ד קושיות

ביוגרפיה של המהרש"א ליומא דהילולא ה' כסלו

מוהר"ר שמואל אליעזר אידליש בעל המהרש"א ז"ל בן הג"ר יהודא הלוי,

לידתו ומשפחתו

נולד בקראקא שנת שכ"ה 5325, ויש אומרים שט"ו 5315, אביו היה אח להג"ר שמואל אבי ה"ט"ז, שניהם נכדי השר ר' עקיבא כהן הנשיא מאפען, ומצד אמו הי' ממשפחת רבינו יהודא לוואי המהר"ל מפראג, אשתו היתה בתו של הג"ר משה ליפשיץ מבריסק, והיא היתה אחות אשתו של הג"ר משה אשכנזי בעל זכרון משה,

ישיבתו ואחזקתה

המהרש"א יסד ישיבה גדולה בפויזין ונתקבצו שמה תלמידים גדולים מכל פנות הארץ, ששמעו הלך מסוף העולם ועד סופו, שהי' אדם גדול כאחד הענקים מפרשי הראשונים ז"ל, ונהג ישיבתו שם משנת שמ"ה עד שנת שס"ה,

השם אידליש לא היה שם משפחתו וקרוי כך על שם חמותו הגבירה מרת אידל ז"ל שהחזיקה את רבינו מהרש"א ואת כל בני ישיבתו מכספה במשך כ' שנים הללו וכשמתה חמותו פסקה הישיבה,

ובשנת שס"ח נתקבל לאב"ד בעיר העלמא, בשנת שע"ה נעשה אב"ד בלובלין, ומלובלין הלך לטיקטין ומטיקטין לאוסטרוהא, שם ניהל ג"כ ישיבה גדולה,

גדולתו וחידושינו

רבינו המהרש"א הי' נקרא בזמנו מאוה"ג, כמ"ש בהקדמת חי' הלכות, והוא הוציא ספרו המהרש"א על ש"ס בשנת שע"ז, (בהקדמתו לפירושו כתב שצ"א), כתב הגאון בעל חי' הלכות (שהי"י נכד הטו"ז והבי"ח) שדברי המהרש"א כ"כ יסודות חזקים, שכל הרוחות שבעולם לא יוכלו לעזעם ממקומם, וכל החולק עליהם כחולק על השכינה, ובצוואת הג"ר יונה לאנדסאופר ס"י ח"י כתב שמדברי המהרש"א רוח אלקים מדבר, ומבלעדי השגת רוה"ק א"א שיעשה ספר בדומה לו חי' אגדות שלו השלים ביום י"ז סיון שנת שפ"ז ונדפסו קודם חי' המהרש"א על חמשה

משא ומתן אינו באמונה בכל מיני אונאה ורבית וגזילה עד שנעשה כהיתר למי שבא לידו ממון חבירו ואינו משלם,

ויש לכל ירא ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת,

והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא יהיה משגיח בדבר וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, עכ"ל המהרש"א,

גערות המהרש"א במדפיסים המשנים הנוסחאות הישנות

כתב המהרש"א (הקדמה למהרש"א חידושי אגדות), ואגב גררא ראיתי עוד להזכיר בדבר הנוגע גם בהלכות,

שיש מחכמי הדור שנראה להם מתוך קושיא ודקדוק מה להגיה בגפ"ת ולשבש נוסחאות הישנות לפי דעתו ובעל המדפיס הרואה בהגה"ה זו, חושב בלבו כי היא אמיתית ומביאה בתוך הדפוס בגמרות הנדפסים מחדש,

ולפעמים המעיין היטב בהגהות אלו ימצא בהם טעות גמור ושיבוש כאשר ידוע לי באמת בכמה מסכתות כי בדפוסים חדשים נמצאו כמה הגהות בגפ"ת בחוסר ובגרעון שאין להם עיקר ושורש אבל הם טעות גמור למעיין בהם כל הצורך ונוסחאות הישנות ישרות הם בלי הגה"ה

ויש לכל הירא וחרד על דבר ה' להתעורר בזה ופן ישתו התלמידים הבאים ממי התלמוד את המים המאזרים האלה, ויש לנו למחות ולגעור בבעל המדפיס שלא ישגיח בשום הגה"ה שאינה ברורה ופשוטה לכל, וגם אם יהיה נראה לו הגה"ה ברורה יניח נוסחא הישנה במקומה ויעמיד הגה"ה מן הצד בגליון. כל זאת ראיתי בלבי ואמרתי להעלותן על הספר להתעורר לב המעיינים בהלכות ובספרים שיהיו זריזים ונוזהרים. בכל הדברים ראויים ללבות ברים. ומשכילים כזוהר מזהירים. וקל יוצר אורים יצילנו מצרים. ויתן שמורים לדור דורים. אמן כן יהי רצון. לפרט שמואל אליעזר בן אבי מוהר"ר יודא זכרונו לברכה: [שצ"א].

* * * * *

ומפרקינן ליה כ"ד פירוקי, אלא, דהיינו שהיו מעיינין ומתקנין כל דבר על בוריו והשמועה יוצאה לאור על ידי פלפולם,

משא"כ בני בבל, דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת חילוקים שבדור הזה, אשר כל מי אשר יודע לכוין על צד היותר בפלפול של הבל הרי זה משובח, וכל אחד מכוין לדחות דברי חבירו, כדקרי להו מחבלים שאין נוחין זה לזה בהלכה ועל ידי כך לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא כדקרי להו נמי התם במחשכים הושיבני והוא שאמר דלא נטרדיה, כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת ואין מגיעו לתכליתו המבוקש וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

דברי תוכחה של המהרש"א לבני דורו

כתב המהרש"א (שבת קי"ט ע"ב, ד"ה ואמר רבה לא חרבה ירושלים)

והנה רוב עונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעו"ה,

איסורי שבת מעט מזעיר שנוהרים בהם ורבים שאינן יודעין באיסורן וראוי בכל קהלה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע איסורן.

ובכל מוצאי שבת רבים הם שדרך חיוב הוא להם להשתכר במוצאי שבת, ולבטל ק"ש של שחרית בזמנו. כי כן דרך המשתכרים במ"ש לכבוד סעודת לוית מלכתא שמבטלין ק"ש של ערבית ולמחר גם בשחרית עוברים זמן ק"ש ואומרים הוי כי עדיין ראשי דוי.

ביטול תינוקות של בית רבן, הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים.

בענין שהשוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין תורה והוא בכלל רבים חללים וגו',

וכ"א רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתים ובכל דבר וזה יבא לגזול חבריו.

ההוכחה בעיקרי הקהלות אינה כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו.

ביזוי ת"ח ושלא לקבל תוכחתם מצוי הוא בכל יום.

לעדור, כלומר לחפור בארץ, כדי למצוא את האמת שנמצאת בארץ. וזהו וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נעדרת. ולכן לא קל להגיע אל האמת, שנמצאת עמוק באדמה,

* * * * *

ונאספו שמה כל העדרים בדרך החסידות

לפי מה שפירשנו שתהיה האמת נעדרת, כלומר שצריך לעדור אחריה כדי למוצאה,

יש לומר שלפיכך נאספים שמה אצל יעקב איש האמת דייקא, כל אלה שעודרים ומחפשים אחר האמת, ללמדך, שחיפוש האמת צריך להיות אצל אנשי האמת שבכל דור ודור.

* * * * *

ראיה לביאור התוס' בהא לן הא להו

איתא בגמרא (קידושין כ"ט ע"ב) תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה, ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה, נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, רבי יוחנן אמר רחיים בצוארו ויעסוק בתורה, ולא פליגי הא לן והא להו, ע"כ,

רש"י מבאר, כי בני בבל, קודם ישא אשה ואח"כ יעסוק בתורה, בני ארץ ישראל, יעסוק בתורה ואח"כ ישא אשה,

תוס' מבאר, כי בני בבל, יעסוק בתורה ואח"כ ישא אשה, בני ארץ ישראל, ישא אשה ואח"כ יעסוק בתורה, כתב רש"י (בראשית כ"ז פסוק ט"ו) למדנו מכאן שנטמן בבית עבר י"ד שנה ואח"כ הלך לחרן,

יש להביא ראיה מיאע"ה לשיטת תוס'

לפי"ז אפשר לומר, מהא דכתיב (דברים כ"ח י'), ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ולמדנו שנטמן בבית עבר י"ד שנה, משום שסבר כשיטת התוס', דמכיוון ושלחו אביו לישא אישה בחוץ לארץ, הלך קודם ללמוד תורה ואח"כ ישא אישה. דאם היה נושא אשה בארץ יכול לישא אשה ואח"כ יעסוק בתורה, וזו היא שיטת התוס'.

* * * * *

ביאורי צחות בכתובים ונאספו שמה כל העדרים והאמת נעדרת

כתיב (בראשית כ"ט ג') "ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר וגו'",

כתיב (ישעיה נ"ט ט"ו), ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל, ופירש הרד"ק, ותהי האמת נעדרת - שלא היתה האמת נמצאת ביניהם כלל, כאילו לא היתה מעולם,

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ז ע"א), מאי ותהי האמת נעדרת, אמרי דבי רב, מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה,

מדת יעקב היא מדת האמת לכן נאספו כל העדרים

כתיב, (מיכה פרק ז') תתן אמת ליעקב, ולכן, גם אם בכל מקום היתה האמת נעשית עדרים עדרים מתפזרת והולכת לה, אצל יעקב אבינו נאספו שמה כל העדרים, שאצלו היתה מדת האמת קיימת, ולא היתה האמת מתפזרת עדרים עדרים והולכת לה,

מדת עשיו הוא שקר

אבל אצל עשיו מצינו, (בראשית ל"ב י"ז) ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו. ששם היה השקר והיו מתפזרים העדרים, כמ"ש נעשית עדרים עדרים

האמת הושלך ארצה לפיכך יש לעדור למוצאה

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ח' פסקה ה') בשעה שברא הקב"ה את העולם, והיתה האמת מתנגדת, נטל הקב"ה את האמת והשליכו בארץ, הה"ד (דניאל ח') ותשלך אמת ארצה, לפי"ז האמת נמצאת בארץ,

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ז ע"א) אמר רבא, מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא,

כתב המהרש"א (סנהדרין צ"ז ע"א ד"ה ליכא קושטא בעלמא), ר"ל ליכא קושטא בעוה"ז, כמ"ש שהקב"ה נמלך בפמליא של מעלה לברוא את האדם, אמת אמר אל יברא שכולו שקר,

ובכך אפשר לפרש בדרך צחות, ותהי האמת נעדרת, מכיוון והשליך הקב"ה את האמת לארץ, ממילא מי שמבקש את האמת יש לו

למה היה יעקב אבינו ירא מפני חיות הרי אין חיה רעה שולטת באדם וכו'

כתיב (בראשית כ"ח י"א), ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו, כתב רש"י, **וישם מראשותיו** - עשאן כמין מרזב סביב לראשו, **שירא מפני חיות רעות**, התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, **מיד עשאן הקב"ה אבן אחת**, ע"כ, ובלשון הגמרא (חולין צ"א ב') תנא, **וכולן נבלעו באחד**.

ומבאר המהרש"א (חולין צ"א ע"ב ד"ה עלי יניח צדיק ראשו), וז"ל, בב"ר מפורש שעשאן כמין מרזב כו' כפרש"י בחומש, והוא, **שהניח מלמטה אבן אחד להניח ראשו עליו**, וסביב אותו האבן הניח הרבה אבנים בגובה מג' צדדים עד שנעשו ג' דפנות כמין מרזב שיש דף א' מלמטה וג' דפנות מצדדיו, **התחילו כל אבנים מריבות עם אותו אבן שהניח מלמטה**, כל א' אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, עד **וכולן נבלעים באבן אחד**, ר"ל שכולן נבלעו באותה אבן אחת שלמטה **כדי שיניח ראשו על כלן**, עכ"ל המהרש"א,

למה פחד יעקב אבינו מהחיות

איתא בגמרא (שבת קנ"א ע"ב) אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, **ומבאר המהרש"א**, שהצלם אלוקים שומר על האדם, א"כ, למה היה יעקב אבינו מפחד מחיות רעות,

וגם קשה, למה אחרי שנבלעו כל האבנים באבן ששם מראשותיו, כבר לא פחד, ולא שם אבנים אחרות שישמרו עליו,

יש לבאר, שבתחילה חשב יעקב אבינו, שאינו ראוי להינצל מהחיות רעות, שמא ח"ו חטא עד שאיבד הצלם ר"ל, כה"ד (בראשית ל"ב י"א) "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך", וברש"י **שמא יגרום החטא**,

אבל לאחר שראה, שהאבנים שהם בבחינת דומם, גם הם הכירו בצדקותו ועשו מריבה, עלי יניח צדיק ראשו, הבין **שבודאי יש בו צלם אלוקים**, וא"כ אין חיה רעה שולטת, ושוב אינו צריך אבנים מסביב, ובכך מתורץ למה לא שם אבנים אחרות אחר שנבלעו באבן שמתחתיו,

* * * * *

במה נחלקו רש"י ותוס' בפירוש המילים "ויקח מאבני המקום"

כתיב (בראשית כ"ח י"א), "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ויקח מאבני המקום, וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא",

רש"י כתב שתי פירושים, במשמעות המלה **ויפגע**,

הפירוש האחד, שפגע באותו המקום, כלומר, שפגש, כמו (יהושע ט"ז) ופגע ביריחו ופגע בדבשת,

הפירוש השני, ורבותינו (ברכות כ"ז) פירשו **ויפגע** לשון תפלה, כמו (ירמיה ז') ואל תפגע בי,

ביאור הרא"ם בפירושו של רש"י

בביאור המלה "ויפגע במקום", מבאר הרא"ם, דלפירושו הראשון של רש"י מובן הלשון **"ויפגע במקום"**, שפגש באותו המקום,

אך לפירוש השני של רש"י שויפגע הוא לשון תפילה, צ"ל הפירוש במקום, הכוונה להקב"ה, שהוא מקומו של עולם, כלומר, **שהתפלל אל הקב"ה**, ע"כ דברי הרא"ם,

איתא בגמרא (חולין צ"א ע"ב), **כתיב** (בראשית כ"ח י"א), ויקח מאבני המקום (משמע טובא, רש"י) לשון רבים, וכתב ויקח את האבן, לשון יחיד, **ויש סתירה בין הפסוקים**, ע"ז אמר רבי יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו,

דברי התוס' כי אין צריך לדרשה

כתבו התוס' (חולין צ"א ע"ב ד"ה ויקח את האבן), לפי פשוטו, יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני אותו המקום, עכ"ל התוספות, ואין כאן סתירה בין הפסוקים, אלא הדרשה תדרש,

יש לעיין במה נחלקו רש"י ותוס', והאם יש כאן סתירה בין הפסוקים או לאו,

אפשר לומר כי רש"י ותוס' חולקים בשתי הפירושים של **ויפגע במקום**, וגם חולקים אם יש סתירה בין "אבני" ל"אבן", ולכן צריך לדרוש הדרשה שנתקבצו כל אותן אבנים

ושם קיים בעצמו להתפלל במקום שהתפללו אבותיו

(חולין צ"א ע"ב), **כד צלי בעי למיהדר**, (משהתפלל רצה לחזור לחרן)

(סנהדרין צ"ה ע"ב) **בתר דצלי בעי למיהדר**, (לאחר שהתפלל רצה לחזור לחרן)

אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד בא השמש, ע"כ,

שיטת התוס' שהתפלל תפילת ערבית

כתבו התוספות (ברכות כ"ו ע"ב) ד"ה, יעקב תיקן תפלת ערבית, תימה, דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צ"א) וילך חרנה, כי מטי לחרן **בעי למיהדר** (להר המוריה) אמר, אפשר שעברתי במקום וכו', (וכשהגיע להר המוריה התפלל שם), אלמא דהתם מוכח דהתפלל ערבית **בעוד יום**, מאחר **שהתפלל, והוה דעתיה למהדר**, (ועוד רצה לחזור לחרן),

וקשה למתניתין דפרק קמא דקאמר שאינו זמן תפלה עד צאת הכוכבים,

ומתרץ, ולפי מה שפירשנו דקי"ל דאדרבה טוב להתפלל (מעריב) **מבעוד יום קצת, עכ"ל התוס'**,

מבואר בדברי התוס', שתפילת ערבית שהתפלל, (כשהגיע להר המוריה) היה **סמוך ללילה**, מבעוד יום **קצת**, שהרי מוכיח מכאן שתפילת ערבית הוא סמוך ללילה, ולא לילה ממש, (ועוד רצה לחזור לחרן),

יש לעיין בדברי התוס'

הרי מצינו שיעקב אבינו הגיע להר המוריה, בחצי היום, **דהכי איתא, בפרקי דרבי אליעזר** (פרק ל"ה), שיעקב אבינו הגיע להר המוריה **בחצי היום**,

הביאו הרמב"ן (בראשית פרק י"ח פסוק י"ז), **ובערוך ערך "מקום"**, (עיי"ש פרדרי"א פרק ל"ה, ובביאור הרד"ל אות ל"א),

ועוד יש לעיין, דלפי דברי התוס' רצה לצאת לחרן לאחר שהתפלל ערבית, וזה היה **סמוך ללילה**, והיה **צריך לילך בדרך בלילה**, והרי אמרו חכמינו ז"ל (חולין צ"א ע"א), וילפינן מיעקב אבינו ע"ה, דתלמיד חכם **אל יצא יחידי בלילה**,

למקום אחד וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו,

או שאין סתירה בין **"אבני"** ל**"אבן"**, ואין הכרח לדרוש הדרשה,

רש"י סבר כפירוש הראשון, שויפגע במקום שפגע **באותו המקום**, והיל"ל **"ויקח אבן מהמקום"**, ואמר **מאבני**, לשון **רבים**, וכשקם כתיב **"ויקח את האבן"**, וא"כ יש סתירה בין הפסוקים, ולפיכך יש לדרוש הדרשה,

ותוס' סבר, כפירוש השני, **שהמקום הכוונה לקב"ה**, ולא שייך הלשון ויקח אבן מהקב"ה, לפיכך אמר **מאבני המקום**, פירוש, **מאבניו של הקב"ה**, ואח"כ אמר **ויקח את האבן**, ואין סתירה בין **אבני לאבן**, וז"ש התוס', לפי פשוטו, יש לפרש שלקח אבן אחת **מאבני המקום**, ואין כאן סתירה, בין **אבני לאבן**,

ובכך ביארנו כי רש"י ותוס' חולקים, בשתי הפירושים של **ויפגע במקום**,

* * * * *

בירור מה התפלל יאע"ה כשהגיע להר המוריה ומתי תיקן תפילת ערבית

איתא בגמרא (ברכות כ"ו ע"ב), **יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם**, ואין פגיעה אלא תפלה ע"כ,

איתא בגמרא (חולין צ"א ע"ב סנהדרין צ"ה ע"ב) **"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"**, כלומר, שהגיע לחרן, וכתוב **ויפגע במקום** (שהוא הר המוריה, רש"י) (ומשמע שרק אחרי שהגיע לחרן, פגע במקום שהיה בדרך לחרן, אלא), כי מטא לחרן אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי (שהוא הר המוריה) ואני לא התפללתי,

ב-(חולין צ"א ע"ב), **כד יהיב דעתיה למיהדר** (כאשר נתן דעתו לחזור להר המוריה),

ב-סנהדרין צ"ה ע"ב) **בעי למיהדר**, (רצה לחזור **כיון דהרהר בדעתיה למיהדר**, (כיוון שהרהר בדעתו לחזור)

קפצה ליה ארעא (קפצה לו הארץ), מיד ויפגע במקום, ופגע (כלומר שנפגש) בהר המוריה,

וצריך ליתן טעם למה תיקן תפילת ערבית בפעם ההוא,

ואפשר לומר כי אז נאנס יעקב ולא התפלל מנחה כי עוד היום גדול להתפלל, והחמה שקעה עליו פתאום שלא בעונתה, כדאמר בסמוך ועבר זמן תפילת מנחה, וקיימא לן טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, הראשונה ערבית והשנייה לתשלומין, כדאיתא בריש פרק תפלת השחר, **ולכך תיקן אז תפילת ערבית**, והתפלל אותה שתיים אחת לשם ערבית ואחת לתשלומי תפלת מנחה, עכ"ד **בעל תורת חיים**.

וקשה לדבריו, דהא בגמרא איתא במפורש, (חולין צ"א ע"ב), **כד צלי, בעי למיהדר**, (סנהדרין צ"ה ע"ב) **בתר דצלי, בעי למיהדר**, ואיך כתב שנאנס ולא התפלל, וצ"ע.

בפענח רזא כתב שהתפלל גם מנחה וגם ערבית

כך כתב, ע"כ תפילת מנחה הוא שהתפלל שהרי היה בדעתו לחזור קודם שקיעת החמה רק ששקעה עליו אח"כ פתאום כדאי בחולין, כד צלי יהיב דעתיה למיהדר, וני"ל לומר דודאי ויפגע במקום כולל תרוייהו מנחה וערבית כל אחד בבחינתו, דהיינו בבחינת מה שהיה ראוי להיות היום גדול, ושהיה דעתו לחזור, בזה פירוש ויפגע למנחה שהתפלל שם מנחה, ובבחינת שקיעת החמה ששקעה עליו פתאום, פי' ויפגע שהתפלל שם ערבית ג"כ,

כתב עוד בפענח רזא זכר לדבר בגימטריא

ויפגע במקום וילן שם, בגימטריא 793
במנחה וערבית בגימטריא 793 .

* * * * *

הקב"ה הבטיח את הארץ לאבות כל אחד לפי מדתו שלו

כתיב (בראשית כ"ח יג') הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה,

איתא בגמרא (סנהדרין קי"א ע"א) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך **הרע לעם הזה**, אמר לו הקדוש ברוך הוא, **חבל על דאבדין ולא משתכחין**, הרי כמה פעמים נגליתי על **אברהם יצחק ויעקב** בקל שדי ולא הרהרו על מדותי, ולא אמרו לי מה שמך,

ואפשר לפרש ולומר הכי, דכשאמר יעקב, אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, כונתו היתה, **לתפילת מנחה** שתיקן יצחק אביו,

ולאחר שהתפלל תפילת מנחה בחצי היום, בהר המוריה, אמר לו הקב"ה, צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה, **מיד בא השמש, ואז תיקן תפילת ערבית**,

ונראין הדברים, מלשון הגמרא (ברכות כ"ו ע"ב), דאמרין **יעקב תקן תפלת ערבית**, וילפינן, שנאמר **ויפגע במקום, וילן שם**, דמשמע דיש שייכות הא **דויפגע במקום, לזילן שם**, כמו שביארנו.

שיטת המהר"ל שלא התפלל מנחה כשהגיע להר המוריה

וכך כתב המהר"ל (בספר גור אריה על בראשית כ"ח י"א), וז"ל, ונוכל לומר, הא דאמר בגמרא (חולין צא ע"ב) **כד צלי בעי למיהדר מיד בא השמש**, אין הפירוש שהתפלל כבר, אלא כך פירושו - שהיה רוצה לחזור כאשר יתפלל, והיה רוצה להתפלל ביום, (מנחה), **מיד בא השמש קודם שהתפלל** - והיה מתפלל בלילה, ותקן תפילת ערבית, עכ"ל,

ויש לדחוק לפירוש המהר"ל, בלשון הגמרא בסנהדרין צ"ה ע"ב, ששם אמר בתר דצלי בעי למיהדר, שכונת הגמרא, דבעי למיהדר בתר דצלי

שיטת הפני יהושע שהתפלל תפילת מנחה

כתב הפני יהושע, (ברכות כ"ו ע"ב) על דברי התוס' הנ"ל, בדומה למה שפירשנו, וכך כתב, ובדרוש הארכת ע"ד להוכיח, שבאותה שעה היה מתפלל תפלת מנחה, לפי מה שמצאתי במדרש שהשקיע הקב"ה חמה שלא בעונתה שתי שעות, ועוד הוכחות אחרות, **שלאחר ששקעה לו החמה, חזר והתפלל תפלת ערבית**, ודו"ק. עכ"ל.

שיטת התורת חיים שנאנס ולא התפלל ותיקן תפילת ערבית לתשלומין

בספר תורת חיים (סנהדרין צ"ה ע"ב), **כתב**, אין פגיעה אלא תפלה. אמרו רבותינו, שתיקן תפילת ערבית.

ראשי התיבות שנאמרו בפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה,

ויצא- ויצא יעקב צ'דיק א'ז,
יעקב- י'תן ע'שיו ק'ולו ב'בכי,
מבאר- מ'יד ב'א א'ליפו ר'שע,
שבע- ש'הוא ב'ן ע'שיו,
וילך- ו'יתן יעקב ל'ז כ'ל,
חרנה- ח'פציו ר'ק נ'שאר ה'מקל,

* * * * *

ביאור נאה בלשונו של יאע"ה בדרך השפת אמת

כתיב (בראשית פרק כח כ) "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש", "ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ידוד לי לאלקים",

הדיוקים בלשון הכתוב

יש לדייק, למה אמר "ושבתי" בלשון עבר, היל"ל בלשון עתיד "ואשוב" אל בית אבי,

איתא בגמרא, (מועד קטן דף כט עמוד א') הנפטר מן המת לא יאמר לו לך שלום אלא לך בשלום, הנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום. ע"כ, א"כ היל"ל ושבתי בשלום, ולא, ושבתי בשלום,

ביאור הדבר על פי דברי השפת אמת,

כתב השפת אמת, (בראשית פרשת ויצא שנה תרנ"ח א')

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ע' פסקה ו') נטל הקדוש ברוך הוא שיחתן של אבות ועשאן מפתח לגאולתן של בנים, אתה אמרת (בראשית פרק כח כ) "והיה ה' לי לאלקים", חייך כל טובות וברכות ונחמות שאני נותן לבניך בלשון הזה שנאמר,

(זכריה יד) **והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים,**

(ישעיה יא) **והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו,**

אמרתי לאברהם, (בראשית י"ג י"ז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בארבע מאות שקל כסף,

אמרתי ליצחק, (בראשית כ"ו ג') גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשו מריבה, שנאמר ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים,

אמרתי ליעקב, (בראשית כ"ח יג') הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, ביקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה, ע"כ,

בשלוש לשונות הבטיח הקב"ה אל האבות את הארץ

לאברהם אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון קום התהלך,

ליצחק אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון גור בארץ,

ליעקב אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון הארץ אשר אתה שוכב עליה,

לכל אחד מהאבות הבטיח הקב"ה את הארץ במדתו,

מדת אברהם אבינו, הוא מדת החסד, מדת יצחק אבינו, הוא מדת הדין, פחד יצחק, מדת יעקב אבינו, הוא מדת תפארת, תורה,

אברהם, בלשון התהלך, עפ"י מה דאיתא בגמרא, (בבא מציעא ל' ע"ב) את הדרך אשר ילכו, זו גמילות חסדים, וזהו הלשון התהלך מדת החסד, מדתו של אברהם אבינו,

יצחק, בלשון גור בארץ הזאת, גור הוא לשון פחד, כדכתיב (דברים א' י"ז) לא תגורו, וזהו פחד יצחק, מדת הדין,

יעקב הובטח בלשון, (בראשית כ"ח י"ג) הארץ אשר אתה שוכב לך אתננה, (רש"י בראשית פרק כח י"א) וישכב במקום ההוא – מכאן למדים כי ארבע עשרה שנים שמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה, וזו היא מדת תפארת, תורה. מדתו של יעקב אבינו, ובאותו לשון אשר אתה שוכב הבטיחו על הארץ,

* * * * *

בשכר שתיקתה זכתה לאפרים ומנשה ולברכתם

כתיב (בראשית כ"ט כ"ה) **"ויהי בבקר והנה הוא לאה"** ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא **ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני**,

איתא במדרש, (תנחומא ויצא פרק ו), א"ר יהודה גדולה **שתיקה** שבזכות **שתיקתה** של רחל זכתה והעמידה שני שבטים בישראל **אפרים ומנשה** יתר על השבטים, ע"כ,

מבואר, כי יעקב אבינו אמר לישא את רחל, והקב"ה דעת אחרת היתה עמו, ורצה שישא יאע"ה גם את רחל וגם את לאה, ואת לאה קודם, ונתן בלבה של רחל שתעביר הסימנים ותשתוק, ובשכר זאת זכתה והעמידה שני שבטים בישראל **אפרים ומנשה** יתר על השבטים,

יעקב אבינו הודה לקב"ה

בשעה שבא יעקב אבינו לברך את אפרים ומנשה, רמז במעשהו, לכך שאמר לישא את רחל והיא הצעירה, והקב"ה שיכל את רצונו כי לאה הבכורה, וברך את צאצאיו שבאו בשכר זאת, בברכה המיוחדת שאין בדומה לה, ובכך הודה לקב"ה,

כתיב (בראשית מ"ח י"ד) **"וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר, ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור"**,

ביאור הכתוב בדרך רמז לשאתו את לאה ואת רחל

יש לבאר, שיעקב אבינו רמז לכך שהוא שלח ימינו לשאת את רחל, על אף שהיתה הצעירה, וזה הרמז **"וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר"**, והקב"ה שיכל את ידיו, ועשה שישא את לאה שהיא הבכורה, וזה הרמז, **"שכל את ידיו כי מנשה הבכור"**,

והודה לקב"ה בברכה המיוחדת שברכם

יש לומר שכדי להודות לקב"ה על מה ששיכל את רצונו, ונתן לה הקב"ה שכרה שהעמידה שתי שבטים אלו, לפיכך ברכם בברכה שאין דומה לה, **"ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה"**

(יואל ד) **והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס**,

(ישעיה כז) **והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו', ע"כ**,

כתב השפת אמת (בראשית - פרשת ויצא - שנת תרנ"ח א') **כתיב** (מיכה ז' כ') **"תתן אמת ליעקב"**, **אמת**, כולל **מראשית עד אחרית**, אותיות **אמ"ת**. (א' אות ראשונה, מ' אות אמצעית, ת' אות אחרונה) **ואיתא**, כי אות ו' נקרא אות אמת, והוא מדת יעקב, בריח התיכון, והקב"ה איחד האמת, שבחר באבות ובנ"י,

כל המתנות שנתן להם אינו במקרה, רק הם מתחלת העולם ועד סופו. ואות ו' מהפך התיבה **מעתיד לעבר ומעבר לעתיד**, יהי לשון **עתיד**, ויהי לשון **עבר**, היה לשון **עבר**, ויהיה לשון **עתיד**, לרמוז, כי אות ו' שהיא **כח התורה**, מחבר היה הוה ויהיה. ולכן כשיתקיימו ההבטחות, אז **יתברר למפרע כי הכל הי' לטובה**.

ולכן **נקרא הקב"ה בעל הנחמות**, כי הנחמות של בני אדם אינו יכול לתקן כל הצער העבר. **אבל הנחמה שיהי' מהקב"ה יהי' מהופך כל הצער לטובה**. והגם כי אין אנו מבינים, איך יהי' מתהפך מה **שעבר**, לפי שאנחנו בתוך הטבע והזמן. אבל **לעתיד**, נראה ונבין זה ההיפוך לטובה.

ולכן אמר יעקב אע"ה והיה (שהוא לשון עתיד) **ה' לי לאלקים**, פרש"י שיחול שמו עלי **מתחלה ועד סוף**. כי זה הי' בחי' יעקב אמת. והאמין כי יחול אלקותו עליו, ויהי' **למפרע הכל מתוקן**, וזה **מפתח של גאולה** מה שזוכין לעורר הארה מעין עוה"ב, כי מאחר שכל ההנהגה יתברר אח"כ. **ממילא יכולין למצוא בחי' אמת בכל מקום ובכל זמן**. עכ"ל **השפת אמת**,

בכך מבואר הפלא ופלא, דבריו של יעקב אבינו, שאמר **ושבתי בלשון עבר**, במקום **ואשוב בלשון עתיד**, שבא לחבר **עבר ועתיד**, ולומר גם אם אבוא **בשלום**, כלומר גם לעתיד אחר מותי, אז נוכל להבין, כי כל הצער היה לטובה, כדברי השפת אמת, ולכן אמר **ושבתי לשון עבר**, וגם **בשלום** שאומרים במת.

* * * * *

למה נתכוון אותו רשע באומרו לא יעשה כן במקומנו

כתיב (בראשית כ"ט כ"ו) ויאמר לבן לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה, וכבר עמדו המפרשים על כך, למה נתכוון כשאמר במקומנו, (עיין ספורנו, רד"ק, אור החיים),

אפשר לומר, דכאן יש ללמוד מי היו רבותיו של אותו רשע, שמהם למד, הלא המה בנות לוט, שנאמר (בראשית י"ט ל"א) ותאמר הבכירה אל הצעירה וגו' וגו', ומהם יראה וכן יעשה, וע"ז אמר לא יעשה כן במקומנו.

* * * * *

למה רק אצל יהודה הודתה לה'

כתיב (בראשית כ"ט ל"ד), "ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוח אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים על כן קרא שמו לוי", וברש"י **הפעם ילוח אישי** - (מב"ר) לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות שיי"ב שבטים יוצאים מיעקב וד' נשים ישא, אמרה, מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בבנים, ע"כ

כתיב (בראשית כ"ט ל"ה), "ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ידוד על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת" וברש"י, **הפעם אודה**. שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות, ע"כ,

הקושיות שיש לדייק בכתובים

ויש להבין למה כאשר נטלה חלקה בבנים, לא היתה צריכה להודות לה', רק עתה כאשר נטלה יותר מחלקה, יש לה להודות,

ועוד יש להבין הלשון "עתה הפעם" הנראה כיתור לשון, שהיל"ל, "עתה" ילוח אישי אלי, מהו הלשון הפעם,

איתא במדרש, (תנחומא ויצא פרק ו), לאה תפשה בהודיה, עמדה זרעה בהודיה אחריה, היא אמרה הפעם אודה את ה', יהודה בנה אחריה, יהודה אתה יודוך אחיך (בראשית מט), דוד, הודו לה' כי טוב (תהלים קי"ח), דניאל, מצלי ומודה (דניאל ו), ע"כ,

דרך בני אדם להודות על היותר ממה שמגיע

מעתה יש לבאר, כי לאה שתפסה בהודייה, ללמד יצאה דרכם של בני האדם, כי בדרך העולם כאשר אדם מקבל חלקו המגיעו, כגון בשכר על עבודה שעשה, אינו מרגיש כ"כ שיש לו להודות למשלם, אך כאשר מקבל יותר מחלקו המגיעו, הנקרא בונוס בלע"ז, רק אז הוא מרגיש בלבו כי עליו להודות לנותן, גם על המגיעו,

וזה מה שרמזה לאה בדבריה, עתה הפעם, שנטלתי יותר מחלקי המגיע לי, באתי להודות גם על הבנים שנולדו לי בראשונה, על אף שהיה זה חלקי, ולזה רמזה "הפעם" אודה את ה' וכונתה להודות גם על מה שאמרה "הפעם" ילוח אישי אלי, ועלי להודות גם על שקבלתי חלקי,

והכי מצינו במדרש

בראשית רבה (פרשת ויצא פרשה עא סימן ד), ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה', ר' ברכיה בשם ר' לוי לכהן שירד לגורן נתן לו א' כור של מעשר ולא החזיק לו טובה,

ואחד נתן לו קומץ של חולין והחזיק לו טובה, אמר ליה אדוני הכהן אני נתתי לך כור וזה לא נתן לך אלא קומץ ואתה מחזיק לו טובה אמר ליה את מחלקי נתת לי אבל זה נותן לי משלו לפיכך אני מחזיק לו טובה, כך לפי שהיו אמהות סבורות שזו מעמדת שלשה וזו מעמדת שלשה, וכיון שילדה לאה בן ד' אמרה הפעם אודה את ה'.

* * * * *

ותעמד מלדת רמז למלכות בית דוד שתעמוד לעד

כתיב (בראשית כ"ט ל"ה) "ותהר עוד ותלד בן, ותאמר הפעם אודה את ידוד, על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת",

אפשר לפרש, ותעמוד מלדת, הכוונה שמלכות בית יהודה תעמוד לעד, מלדת, כלומר מאז שנולד יהודה, ונועדה לו המלוכה, כמו שאמר הכתוב (בראשית מ"ט י'), "לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו, עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים", כתב רש"י "לא יסור שבט מיהודה" - מדוד ואילך אלו ראשי גליות שבבבל,

ראשי תיבות שנאמרו בכתוב א"ת כ"ל הדברי"ם האל"ה

כתיב (בראשית כ"ט י"ג) ויספר ללבן א"ת כ"ל
הדברי"ם האל"ה, כאן נאמרו ראשי תיבות
כדלקמן,

א"ל ת'תמה כ"י ל"א ה'באתי ד'בר
ב'רכוש ר'ב י'צאתי מ'שם ה'לך א'ליפז
ל'קח ה'כל,

* * * * *

יש שכר לפעולתך זו הפעולה שעשתה בלידת יששכר

כתיב, "כה אמר ידוד מנעי קולך מבכי ועיניך
מדמעה כי יש שכר לפעולתך,

כתיב (בראשית מ"ח ז'), ואקברה שם בדרך
אפרת הוא בית לחם, כתב ברש"י מחז"ל,
שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן,
ויצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם
רחמים שנא' (ירמיה ל"א) קול ברמה נשמע וגו'

כתיב (בראשית ל"ט ט"ז) ותאמר לאה כי שכר
שכרתך וגו', ובשל פעולה זאת **לא נקברה רחל**
במערת המכפלה, כי אם על אם הדרך היא
בית לחם, (רש"י),

מבואר, כי ע"י פעולתה של רחל בעת לידת
יששכר, גרמה שלא תיקבר במערת המכפלה,
ומסרה נפשה עבור בניה, כמו שאמרו ז"ל,
שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן,
ויצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם
רחמים שנא' (ירמיה ל"א) קול ברמה נשמע וגו'

אפשר לומר, שלזה רמז הכתוב (ירמיה ל"א ט"ז)
יש שכר לפעולתך, כלומר, מפעולתה שעשתה
למסור נפשה על בניה, משם נולד **יששכר**,
וזהו, **יש שכר לפעולתך**,

* * * * *

איך יכולה לתלות חרפתה באחרים

כתיב (בראשית ל"ט כ"ג) ותהר ותלד בן ותאמר
אסף אלקים את חרפתי, כתב רש"י, כל זמן

וזה הפירוש ותעמוד, מלדת, רמז למלכות בית
דוד שתעמוד, מאז שנולד יהודה תעמוד לעד.

* * * * *

הקב"ה נתן שכרו ללאה, בזרעה

כתיב (בראשית כ"ט כ"ה), "ויהי בבקר והנה היא
לאה, ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא
ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני",

איתא בגמרא (בבא בתרא קכ"ג ע"א) **ועיני לאה**
רכות, לפי שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני
אדם שהיו אומרים, שני בנים יש לה לרבקה,
שתי בנות יש לו ללבן, **גדולה לגדול, וקטנה**
לקטן, והיתה יושבת על פרשת דרכים,
ומשאלת גדול מה מעשיו, איש רע הוא מלסטם
בריות, קטן מה מעשיו, איש תם יושב אוהלים,
והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה, ע"כ,

הקב"ה בשכרה נתן לה שנישאה לקטן וגם המלוכה הועברה מגדול לקטן

הקב"ה בדרכיו נתן ללאה, גם, שנישאה
לקטן, שהוא **יעקב**, כדכתיב (עמוס פרק ז' ב')
"יעקב כי קטן הוא",

וגם בזרעה אחריה, שניתנה המלוכה **משאול**
שהוא **הגדול**, שנאמר בו (שמואל א' י" כ"א)
"ויגבה מכל העם, משכמו ומעלה" ועוד **כתיב**,
(שמואל א' ט"ו י"ז), **"ויאמר שמואל הלוא אם**
קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה,
והעביר הקב"ה המלוכה **לקטן, דכתיב** (שמואל
א' י"ז י"ד) **"ודוד הוא הקטן"**, ע"כ,

העברת המלכות משאול לדוד מהגדול לקטן

שאול המלך היה מזרעה של **רחל**, והקב"ה
החליף את מלכותו של **שאול** שהיה מזרעה של
רחל, למלכותו של **דוד** שהיה מזרעה של **לאה**,
כמ"ש (שמואל א' ט"ו כ"ח) **"ויאמר אליו שמואל**
קרע ידוד את ממלכות ישראל מעליך היום
ונתנה לרעך הטוב ממך", שהעביר הקב"ה את
מלכותו של **שאול** ונתנה **לדוד**, ובכך שילם
הקב"ה שכרו ללאה, שהיתה דמעתה על לחיה,
ואמרה **גדולה לגדול וקטנה לקטן, והיתה**
בוכה עד שנשרו ריסי עיניה, כדאיתא בגמרא,

* * * * *

חמור, כלומר, מפני שלא קראו לאינשי חמרא,
וזהו ישכר חמור גרם.

* * * * *

ביאור בכתוב ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר

כתיב (הושע י"ב הפטרת ויצא), ויברח יעקב
שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר,
(את הצאן, רש"י)

אפשר לפרש, ובאשה שמר, מלשון שמירה, כי
בעבורה שמר את הצאן עוד שבע שנים, וגם
מלשון המתנה, שהמתין לרחל,

ובכך אפשר לפרש, כתיב (בראשית ל"ז י"א)
ויקנאו בו אחיו, ואביו שמר את הדבר, שהוא
נותן טעם על דבר הקנאה, למה קנאו אחיו
בבנה של רחל, משום שאביו שמר את הדבר,
פירוש, שהמתין לרחל,

* * * * *

כיצד תלש ראובן את הדודאים

איתא במדרש (אגדה בראשית פרשת ויחי פרק מ"ט
י"ד) "וימצא דודאים בשדה" ולא היה יודע מה
הם, והלך ואסר (קשר) חמור בדודאים והלך לו,
מה עשה החמור, רצה לברוח ונעקרו הדודאים
וצעקו צעקה גדולה ומת החמור, כי כן דרך
הדודאים, וכשבא ראובן אצל חמורו וראהו
מת, הבין שהיו דודאים, ולקחם ונתנם לאמו
לאה (שיש בהם סגולה ללדת) ונולד יששכר, ואותו
החמור שהוציא הדודאים גרם ליששכר שנולד
ועל כן אמר, יששכר, מי גרם לו שיבא, כי אם
החמור,

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון
ניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2
בני ברק

פקס 03-6161777
נייד 0527-616166

דוא"ל y0527616166@gmail.com

שאינ לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה,
משיש לה בן, תולה בו,

וקשה, אם לא בנה שבר כוס זה, איך יכולה
לתלות בו, ואין זה דברי אמת,

אך בעיון בדברי המדרש (רבה בראשית פרשה ע"ג
פסקה ה'), ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים
את חרפתי, א"ר לוי בר זכריה עד שלא תלד
האשה הסרחון נתלה בה לאחר שתלד תלוי
בבנה, ע"כ,

מבואר בדברי המדרש, כי אחרים תולים את
הסרחון בבנה, וזהו פירוש הכתוב, **אסף
אלקים את חרפתי**, שאין הכונה שהיא אומרת
בני שבר כוס זה, אלא שאחרים תולים שבירת
הכוס בבנה, ואז אין מחובתה לומר, לא, כי אם
אני שברתי כוס זה, ועל זה כבר אמרו, ששקר
אסור לומר, אך אמת אין חובה לומר.

* * * * *

טעם נאה לשבירת כוס בחופה מבעל אמרי נועם

כתיב (בראשית ל"ג כ"ג) ותהר ותלד בן ותאמר
אסף אלקים את חרפתי, כתב רש"י, כל זמן
שאינ לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה
משיש לה בן, תולה בו,

בספר **אמרי נועם מהרה"ק מדז"יקוב**, כתב,
דלכן שוברים כוס בחופה, לרמוז בבקשה, כי
יתן ה' לה בן, שתוכל לתלות בו, **מי שבר כלי
זה**.

* * * * *

ביאור הכתוב יששכר חמור גרם בדרך צחות,

איתא בגמרא (נדרים פ"א ע"א), מפני מה אין
מצויין תלמידי חכמים לצאת ת"ח מבניהן, רב
אשי אומר משום דקרו לאינשי חמרי, (עיין
במהרש"א ביאור נאה),

וברש"י, שאין נוהגין להן כבוד ומבזין אותן
מפני תורה שבהם,

אפשר לפרש בדרך צחות, מפני מה זכו להיות
תלמידי חכמים יודעי בינה בני יששכר, ע"י